

De uventede gaver

Vores opfattelse af det seksuelle er historisk betinget. Preben Hertofts fortrinlige essaysamling fra tidligere i år er et både kyndigt og mangesidet billede på den tese.

Anmeldelse ■ Af Talli Ungar Felding

■ Dansk sexologis nestor Preben Hertoft, som for ti år siden gik af som leder af Rigshospitalets sexologiske klinik, har som firsårig udgivet syv spændende essays, heraf tre nye og fire, som er ændrede og ajourførte udgaver af artikler, som tidligere har været offentliggjort. Essaysamlingen hedder "De uventede gaver – bidrag til en sexologisk kulturhistorie". Man får her et bragende godt billede af den kulturkamp omkring det seksuelle, som har været så fremtrædende i debatten, i lovgivningen og i det offentlige såvel som det private liv netop i Hertofts levetid, og man skal nok have oplevet samfundsudviklingen så længe, som han har, for at have det overblik over emnet, som denne bog giver.

I modsætning til den stramme, præcise stil, der hører videnskabelige artikler til, er essaystilen mere fri, og man kan tillade sig afstikkere og associationer i forskellige retninger. Alligevel er dokumentationen i orden, litteraturlisten fylder ni og navneregistret seks sider, der kan bruges som indgang til et selvstændigt studium af diverse emner inden for sexologien.

Hertoft sammenstiller fyldige citater fra både videnskabelige, litterære, historiske og pornografiske kilder for at redegøre for sine problemstillinger, og den historiske dimension træder klart og lærerigt frem, så yngre generationer kan danne sig et solidt indtryk af de argumenter, der blev brugt i de ophedede diskussioner om seksualitetens placering i samfundet i det 20. århundrede.

Selv om bogen, på grund af den samvittighedsfulde dokumentation, forekommer noget præget af digressioner i mange retninger, er den røde tråd bevaret og problemstillingen indfriet, når man når til vejs ende i de enkelte essays, og man tænker med lettelse på, hvor godt det var, at de frisindede og ikke mørkemændene vandt kampene om kvindernes og de seksuelle minoriteters rettigheder, retten til abort og afkriminaliseringen af prostitution.

Kampen om pornoens frigivelse

Det første essay, Psychopathia Sexualis, har navn og emne til fælles med psykiateren Krafft-Ebings bog om perversion

fra 1886. En stor del af essayet handler om homoseksualitet, der lykkeligvis blev fjernet fra den danske diagnoseliste i 1986 (ja, så sent!). Essayet giver et grundigt indtryk af den videnskabelige diskussion om perversion

fra 1800-tallet og frem til i dag, og indeholder desuden eksempler på selvbeskrivelser fra de "perverse" selv. Læs fx historien om de skyldfølelser på grund af selvbesmittelse (onani), som fik Enrico Dalgas' tolvte barn til at skyde sig en kugle for panden ved Damhussøen i 1899.

Et spændende kulturhistorisk emne, der behandles i flere essays, er den lange kamp i Danmark mellem de frisindede, de religiøse og lovgivningsmagten, som endte med frigivelsen af skreven pornografi i 1967 og billedporno i 1969. Den dramatiske historie om udgivelsen af John Clelands pornografiske værk "Fanny Hill" er spændende at følge, og man glæder sig over, at censuren i dette land er blevet afskaffet for så længe siden, at vi nærmest har glemt den. I dag kan vi selv bestemme, hvilke former for obscøne og kunstneriske frembringelser, vi har lyst til at udsætte os selv for – eller kan vi? For i dag går debatten den anden vej: Ønsker vi at blive udsat for pornoreklamer? Og betyder en eventuel afvisning af pornificeringen af det offentlige rum, at vores kultur er på vej ind i endnu en snerpet og seksualforskrækket fase?

Porno virker i starten inciterende, men i længden keder de uendelige repetitioner af banale seksuelle scenerier de fleste. Hertoft fortæller fx om et vovet værk fra Victoriatiden, pseudonymet Walters "My Secret life" på 2.400 sider, der i 1966-67 blev planlagt til udgivelse på dansk i 16 bind. De sidste seks bind blev imidlertid opgivet på grund af svigtende salg. Hertoft citerer lange teksteksempler fra dette og andre pornografiske værker, hvilket giver bogen en vis p-værdi (p for pornografisk).

Det tidsbundne

I essayet "Pornografi – brikker til et puslespil" skriver Hertoft om den form for frisind, som bl.a. Poul Henningsens og Ove Brusendorffs trebindsværk "Erotikkens historie" fra 1936-38 er eksponent for. PH var en vældig provokatør og samfundsrevser i samtiden, men ser man på hans opfattelse af seksuelt frisind med vor tids øjne, så er den, efter denne anmelders mening, præget af, at kvinden godt nok anerkendes som seksuelt væsen – *et klart fremskridt* i forhold til datidens billede af hende som tilbedt, ren og aseksuel – men hun forbliver betragtet som seksuelt objekt. Man kunne således karakterisere PH's projekt som en frigørelse af den mandlige seksualitet.

Jeg personlig har altid fundet PH's værk mere præget af smålumre mandlige fantasier om kvinden som seksuelt objekt, end godt er, men jeg tilhører den generation, der i 1970'erne kæmpede for anerkendelse af kvinden som seksuelt subjekt og er præget af de tanker om seksualitetens betydning i samfundet, der var fremherskende i min tid.

Af samme grund er jeg uenig med Hertoft om Jørgen Leths selvbiografi fra 2005, "Det uperfekte menneske", som af flere kvindelige skribenter blev udsat for hård kritik: Hertoft sammenligner kritikken af Leths bog med den forargelse, som forlæggeren Hans Reitzel blev udsat for i 1950'erne, da han udfordrede censuren og udgav pornografiske værker som Henry Millers "Stenbukkens vendekreds", Jean Genets "Tyvens dagbog" og Sheik Nefzaus "Den duftende have".

Jeg mener derimod, at der er tale om to forskellige former for forargelse, idet Reitzel blev kritiseret for at udgive bøger om seksualitet med den begrundelse, at det var et beskidt emne, som ordentlige mennesker ikke talte om, mens Leth ikke blev kritiseret for at skrive om seksualitet, men for at nyde fantasien om kvinder som hjælpeløse og passive objekter for mandlig seksualitet. Disse mine indvendinger illustrerer sandheden i Hertofts tese om, at vores opfattelse af det seksuelle er historisk betinget. Jeg ser den sexologiske kulturhistorie med min generations briller, men det gør ikke Hertofts bog mindre interessant.

God at få forstand af

I "Barn på Freuds tid" beskriver Hertoft den overspændte sammenstilling af sex og død, som prægede ungdomsårene i det bornerte Wien, med personligheder som Arthur Schnitzler, Gustav Klimt, Egon Schiele, Oskar Kokoschka og Gustav Mahler. Han diskuterer Freuds "Tre afhandlinger om seksualitet" fra 1905 på en saglig og fordomsfri måde, på trods af at han aldrig har været en stor ynder af psykoanalysen. Han kritiserer Freuds faseteori,

ikke fordi han benægter eksistensen af orale, anale og fal-liske træk i barnets seksualitet, men fordi han mener, at disse træk optræder samtidigt snarere end at afløse hinanden i afgrænsede faser. Mange moderne psykoanalytikere ville være enige med ham, psykoanalysen har udviklet sig betydeligt siden Freuds tid. Hertoft er ikke uenig med Freud, hvad angår eksistensen af en infantil seksualitet, men han mener, at alle kulturelle teorier om barnets seksualitet har en historisk begrænset holdbarhed.

Her må denne anmelder opponere: Freuds hypotese om, at barndomsoplevelser har en større formende betydning for personlighedsdannelsen og dermed også for den voksnes seksualitet end oplevelser senere i livet, bekræftes af nyere neuropsykologisk forskning og såmænd også af mange af de vidnesbyrd om egen seksualitet, som Hertofts bog indeholder, fx Rousseaus "Bekendelser", som beskriver de barndomsoplevelser, der formede hans seksualitet i masochistisk retning.

Som det ses, er Hertofts nye bog vældig god at få forstand af, fordi den sætter vores opfattelse af seksualiteten i et vel-gørende historisk perspektiv og sætter mange tanker i gang.

"Uden at jeg skal gøre mig klog på Krafft-Ebings psyke, må han have haft en særlig evne til at omgås 'naturens stedbørn' (...) Ligeledes må hans behov for hadeobjekter og fjendebilleder have været prisværdigt ringe – han lod stort set mennesker være, som de nu var, uden måske altid at gøre sig tanker om hvorfor, men blot ud fra en simpel anerkendelse af, at folk er forskellige, og at forskellen er legitim" skriver Hertoft (s. 43), og sådan kunne man også karakterisere ham selv.

Det er ikke som polemiker eller provokatør, han gennem sine mange år i branchen har gjort sig gældende. Han har derimod stået for en tolerant og respektfuld holdning til seksuallivets mange facetter og har leveret viden snarere end skarpe konklusioner. Denne lidt tilbageholdende stil giver læseren en behagelig frihed til selv at danne sig en opfattelse på et informeret grundlag, men man kan ind imellem savne mere entydige tilkendegivelser af, hvad en så vidende mand som Hertoft selv mener.

Talli Ungar Felding

BOGDATA ■

Preben Hertoft:

De uventede gaver – bidrag til en sexologisk kulturhistorie.

Hans Reitzels Forlag, 2008, 318 sider, 299 kr.